

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ПРАВОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ООН ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ НА ПРИКЛАДІ КОЛИШНЬОЇ ЮГОСЛАВІЇ

РИМЕЦЬ Христина - студентки 4 курсу 10 групи юридичного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка

В статті, ґрунтуючись на аналізі діючого законодавства та діяльності Міжнародного трибуналу для бившої Югославії, освітлена міжнародна миротворча практика діяльності ООН.

Ключеві слова: військовий конфлікт, воєнне правопорушення, правопорушення проти миру, геноцид.

Жорстокість і насилля щодо цивільних осіб завжди спонукає не лише до співчуття, але й до пошуку засобів захисту і встановлення справедливості. Яскравим прикладом такої ситуації є колишня Югославія, громадянські війни в якій на початку 1990-х років супроводжувалися злочинами проти людяності та етнічними чистками. Цей конфлікт став одним з наймасштабніших у ХХ ст., зокрема у кількості жертв серед мирного населення і спонукав міжнародну спільноту до рішучих дій. Аналізуючи сьогодні, збройний конфлікт на Сході України і щоденні численні злочини, які порушують основоположні права і свободи людини і громадянина, вважаємо, що дослідження міжнародної практики ООН, яка спрямована на врегулювання і вирішення подібних конфліктів, є об'єктивною необхідністю для України.

Восени 1992 Рада Безпеки ООН створила спеціальну комісію експертів, яка мала вивчити інформацію про порушення Женевських конвенцій на теренах колишньої Югославії. Комісія не лише вивчала документи, але й здійснила декілька виїздів на

ймовірні місця злочинів. Власне, у її висновках і було рекомендовано створити судовий орган для розслідування вчинених злочинів і покарання злочинців. У своїй резолюції 764 (1992) ООН засудила жорстокі дії, що мали місце в колишній Югославії на початку 1990-х років, вказавши на потребу покарати винних [1].

Наступним кроком стало вжиття заходів щодо розслідування порушень з допомогою окремих держав та міжнародних гуманітарних організацій, але, зважаючи на малоефективність подібних дій, Рада Безпеки ООН 22 лютого 1993 року у резолюції 808 фактично вирішила питання про створення Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії (повна назва - «Міжнародний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, скоєних на території колишньої Югославії з 1991 року»), що остаточно було довершено 25 травня 1993 року [2].

Надання Трибуналу мандату ООН одразу вирізило його з-поміж подібних йому інституцій, котрі створювалися на основі міжнародного договору. Ні Нюрнберзький, ні Токійський міжнародні військові трибунали не спиралися на конкретну законодавчу базу, на відміну від трибуналу в Гаазі [4]. Втім, досі лунають і думки про неправочинність створення такої інституції. До прикладу, російський публіцист Олександр Мезяєв звернув увагу на те, що було порушено фундаментальний загальний принцип права,

визнаний всіма правовими системами «Ніхто не може передати іншому більше прав, ніж має сам» [5]. Натомість Наталія Дрьоміна у своєму дослідженні твердить протилежне: підстави створення трибуналу входили до повноважень Ради Безпеки, відповідно до глави 7 Статуту ООН, згідно з яким вона вирішує, які дії слід прийняти у зв'язку з існуванням загрози світовому миру і безпеці [6].

Власне МТКЮ є першим судом з військових злочинів, створеним ООН і першим міжнародним трибуналом з військових злочинів з часів Нюрнберзького і Токійського трибуналів. Важливо, однак звернути увагу, що, по суті справи, ці процеси стали «судом переможців над переможеними» [6]. Що ж до МТКЮ, то це орган міжнародного співтовариства, який розглядає справи про злочини незалежно від того, на чиєму боці були ті, хто їх вчинили. У свою чергу, дослідниця Катерина Шимкевич, прагнучи виявити спільні та відмінні аспекти між Нюрнберзьким і Гаазьким трибуналами, зазначає, що спільність між двома трибуналами полягає в подібності введення досудового слідства і судом виключно над високопосадовцями. Що ж до відмінного, то це передусім те, що Гаазький трибунал не розглядав злочини проти миру [7].

Згідно зі Статутом Гаазького трибуналу до його компетенції входять злочини проти людства, геноцид, військові злочини, що пов'язані зі серйозними порушеннями Женевських конвенцій 1949 р., а також із порушеннями правил та звичаїв ведення війни [3]. Важливо, що геноцид у Статуті Міжнародного кримінального трибуналу виділений як окремий злочин (окремий пункт), на відміну від Нюрнберзького. На наш погляд, слід звернути увагу і на те, що Гаазький трибунал був створений безпосередньо під час військових дій на території колишньої Югославії.

Діяльність МТКЮ обмежена географічними межами, згідно зі Статутом його територіальна юрисдикція не поширюється на Словенію. Трибунал може судити окремих осіб, але не організації і не уряди окремих держав. Найбільше покарання, яке може винести МТКЮ, – довічне ув'язнення.

Трибунал складається з трьох палат: двох судових та апеляційної, а також канцелярії та секретаріату. До його складу входять 27 суддів, серед яких 15 таких, що працюють на постійній основі, а 12 переобираються щотири роки (*ad litem*). Цікавим є той факт, що з квітня 2002 по січень 2005 року суддею трибуналу *ad hoc* був український юрист – міжнародник Володимир Василенко.

У розрізі практичної діяльності трибуналу варто зазначити, що по «югославській справі» проходить 161 обвинувачений (розглянуто справи щонайменше 126 з них). З-поміж них 13 осіб були виправдані, 64-засуджені; 13 справ передано у місцеві суди, 36 відкладено або припинено через смерть обвинувачених чи зняття з них звинувачень.

Варто зазначити, що діяльність трибуналу викликає неоднозначну реакцію у світовій громадськості, передусім у Сербії, де його вважають нелегітимною інституцією.

Колишній прокурор МТКЮ Карла Дель Понте згадувала у своїй книзі лист від полковника Йоїфі, що «так званий Гаазький трибунал – це протизаконний інститут, створення якого суперечить умовам Хартії ООН і міжнародному праву в цілому...»[8] У свою чергу, президент СРЮ В. Коштуніца, що мав прозахідні погляди, одразу ж після виборів заявив на телебаченні, що Міжнародний трибунал є «політичним дітищем США, а не реальним міжнародним інститутом»[8].

Що ж до переслідування військових злочинців, то це ще більш дискусійне питання. Як зауважив у своїй книзі А. Козицький, багато засуджених у Гаазі, незважаючи на судове переслідування та вироки, що виніс трибунал, вважаються героями на батьківщині і мають значний політичний авторитет [9].

Висновки. Діяльність і правове тлумачення МТКЮ змінило уявлення світової спільноти про геноцид як такий. Утім, як не прикро констатувати, але його діяльність була до певної міри заполітизованою: західні країни стали фактично на бік слабшої сторони конфлікту, виступивши проти сильнішої (Сербії); Російська Федерація навпаки - засудила прискіпливість до сербів і надмірну поблажливість до хорватів і босняків. Вод-

АНОТАЦІЯ

У статті на основі аналізу чинного законодавства та діяльності Міжнародного трибуналу для колишньої Югославії висвітлена міжнародна миротворча практика діяльності ООН.

Ключові слова: військовий конфлікт, військовий злочин, злочин проти миру, геноцид.

SUMMARY

In this article was highlighted the international peaceful activity of the United Nation on the analysis of the current legislation and practice of activity of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia.

Key words: military conflict, war crime, crime against peace, genocide.

ночас, не потрібно забувати, що югославські війни - це конфлікт, де до вчинення військових злочинів вдавалися усі сторони, тому, на нашу думку, при здійсненні правосуддя слід відкидати національні й релігійні чинники. А взагалі, бажання покарати винних у військових злочинах, етнічних чистеннях чи епізодах геноциду у колишній Югославії правовими методами повинне, сподіваємося, запобігти повторенню подібних жахливих діянь у світовій історії. Окрім цього, сподіваємося, що практика міжнародної миротворчої діяльності щодо врегулювання збройних конфліктів буде врахована і при вирішенні проблемних питань в Україні.

Література

- 1.Резолюція Совета Безопасности ООН 764 (13 июля 1992)// <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/1992.shtml>
2. Резолюция Совета Безопасности ООН 808 (22 февраля 1993)// <http://www.un.org/ru/sc/documents/resolutions/1993.shtml>
3. Updated Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia// <http://www.icty.org/en/documents/statute-tribunal>

4. Стаття «Військові злочини в Боснії: чи буде новий Нюрнберг?»// Спостерігач. Київ -15 травня 1996.

5. Мезяев А. Процесс против Слободана Милошевича в Гаагском трибунале: Некоторые международно-правовые проблемы// <http://slobodan-memoria.narod.ru/process/proc.htm>

6. Дрьоміна Н.В. Юрисдикція міжнародних судів і трибуналів: Автореф. дис... канд..юрид.наук.12.00.11/ Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка – Київ,2006 –С.7

7. Шимкевич К. Нюрнберзький та Гаазький військові трибунали: спільне та особливе//Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/slv/2010_10/st46.pdf.

8.Дель Понте К., Судетич Ч. Охота: я и военные преступники// <http://fb2.booksgid.com/content/AF/karla-del-ponte-ohota-ya-i-voennye-prestupniki/1.html>

9. Козицький А. Геноцид та політика масового винищення цивільного населення у ХХ ст.(причини, особливості ,наслідки): навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Львів: Літопис, 2012.- С.505